

دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

مرکز تحقیقات
توانبخشی اعصاب اطفال

Pediatric Neurorehabilitation
Research Center

مجموعه کتابهای راهنمای مداخلات زودرس در اختلالات گفتار و زبان و بلع کودکان

مداخله‌ی زودهنگام در گفتارفلجی

مداخله‌ی زودهنگام در گفتارفلجی

پدیدآورندگان: دکتر سهیلا شهشهانی و همکاران

پدیدآورندگان:

دکتر سهیلا شهشهانی - دکتر طلیعه ظریفیان
دکتر مرتضی فرازی - فرحناز ابراهیمی

Early intervention in Dysarthria

BY: Dr Soheila Shahshahani
Dr Talieh Zarifian
Dr Morteza Farazi
Farahnaz Ebrahimi

گفتارفلجی یک اصطلاح جامع برای مجموعه‌ای از اختلالات عصبی عضلانی اندام‌های گفتاری است که با علایم ضعف، سفتی، ناهماهنگی، حرکات غیر ارادی و تون عضلانی شدید، خفیف یا متغیر در اندام‌های گفتاری مشخص می‌شود. این اختلال می‌تواند کودکان و بزرگسالان را درگیر کرده و به دو صورت تکاملی یا اکتسابی ظاهر می‌شود. بروز ناهنجاری در قدرت، سرعت، دامنه حرکت، ثبات و تون عضلات، آسیب‌های فیزیولوژیکی در پی دارد که بسته به شدت آسیب، وضوح گفتار را متاثر سازد. در این کتاب که از مجموعه کتب راهنمای مداخلات زودرس در اختلالات گفتار و زبان و بلع کودکان است، تنها به گفتارفلجی دوران رشد و تکامل پرداخته شده و پس از تعریف مفاهیم و نحوه‌ی ارزیابی، روش‌هایی برای درمان ارائه می‌شود.

انتشارات دانشگاه علوم پزشکی و توانبخشی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۴۲-۶۷-۹
قیمت: ۱۰۰۰۰ ریال

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

"مجموعه کتابهای راهنمای مداخلات زودرس در اختلالات گفتار و زبان و بلع کودکان"

مداخله زودهنگام در گفتار فلجی

پدید آورندگان:

دکتر سهیلا شهشهانی

(دکترای تخصصی اطفال، مرکز توانبخشی اعصاب اطفال، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی)

دکتر طلیمه ظریفیان

(دکترای تخصصی آسیب شناسی گفتار و زبان، گروه گفتاردرمانی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی)

دکتر مرتضی فرازی

(دکترای تخصصی آسیب شناسی گفتار و زبان، گروه گفتاردرمانی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی)

فرحناز ابراهیمی

(کارشناس ارشد آسیب شناسی گفتار و زبان، گروه گفتاردرمانی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی)

عنوان و نام پدیدآور :	مداخله‌ی زود هنگام در گفتار فلجی / پدیدآورندگان سهیلا شهشهانی... [و دیگران].
مشخصات نشر :	تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری :	مصور، جدول، نمودار.
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۶۴۴۲-۶۷-۹
وضعیت فهرست‌نویسی :	فیا
فروست :	مجموعه کتاب‌های راهنمای مداخلات زودرس در اختلالات گفتار و زبان و بلع کودکان.
یادداشت :	پدیدآورندگان سهیلا شهشهانی، طلیعه ظریفیان، مرتضی فرازی، فرحناز ابراهیمی.
یادداشت :	واژه‌نامه.
یادداشت :	کتابنامه.
یادداشت :	نمایه.
موضوع :	اختلالات تکلم در کودکان
موضوع :	Articulation disorders in children
موضوع :	اختلالات تکلم در کودکان -- تشخیص
موضوع :	Articulation disorders in children -- Diagnosis
موضوع :	اختلالات تکلم در کودکان -- درمان
موضوع :	Articulation disorders in children-- Treatment
شناسه افزوده :	شهشهانی، سهیلا، ۱۳۴۰-
شناسه افزوده :	دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
رده‌بندی کنگره :	۱۳۹۵ م۴۴۴ الف/۳۴۹۶ RJ
رده‌بندی دیویی :	۶۱۸/۹۲۸۵۵
شماره کتابشناسی ملی :	۴۶۰۰۷۹۰

نام کتاب: مداخله‌ی زود هنگام در گفتار فلجی

پدیدآورندگان: دکتر سهیلا شهشهانی - دکتر طلیعه ظریفیان - دکتر مرتضی فرازی - فرحناز ابراهیمی

ویراستار: نرگس مرادی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۴۲-۶۷-۹

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

چاپ اول: ۱۳۹۵

چاپ: ارشیا

ناشر: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نشانی: اوین، بلوار دانشجو، خیابان کودکان، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تلفکس: ۲۲۱۸۰۰۸۱

با قدردانی از همکاری

● صفحه‌آرا: گروه گرافیکی ارشیا

همه حقوق نشر برای ناشر محفوظ است؛ هرگونه استفاده از متن به هر صورتی در قالب کتابچه، جزوه، تهیه CD آموزشی، تهیه نرم‌افزار، استخراج آزمون، ترجمه به دیگر زبان‌ها و استفاده از مطالب کتاب، اشکال، تصاویر و... بدون اجازه کتبی از ناشر غیر قانونی است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۵	پیش‌گفتار
۷	مقدمه وزارت بهداشت
۹	گروه هدف
۹	تعاریف
۹	گفتارفلجی
۹	گفتارفلجی دوران رشد و تکامل
۱۰	ناگویی عضوی رشد و تکاملی
۱۰	شیوع
۱۰	سبب‌شناسی
۱۲	علائم بالینی
۱۷	ارزیابی و تشخیص
۱۷	تاریخچه‌گیری
۱۷	ارزیابی کارکرد شناختی و زبانی
۱۷	ارزیابی توانایی حرکتی دهانی
۱۷	ارزیابی زیرسیستم‌های گفتار
۱۹	ارزیابی رفلکس‌ها
۲۱	درمان گفتارفلجی دوران رشد و تکامل
۲۱	ملاحظات کلی در مورد برقراری ارتباط مؤثر
۲۱	هدف کلی در مورد اثربخشی ارتباطی
۲۲	هدف کلی در مورد ایجاد و حفظ توانایی گفتاری و دانش واجی
۲۳	محور ۱: درمان مهارت‌های پیش‌زبانی و زبانی مبتنی بر رشد زبان درکی و بیانی
۲۴	محور ۲: درمان بدعملکردی زیرسیستم‌های گفتار شامل تنفس، آواسازی، تشدید و تولید
۲۸	گفتارفلجی فلاسید
۲۹	گفتارفلجی اسپاستیک
۲۹	گفتارفلجی آتاکسیک
۲۹	گفتارفلجی هایپو‌کینتیک

گفتار فلجی هایپر کینتیک	۳۰
گفتار فلجی نورون حرکتی فوقانی یک طرفه	۳۰
دوزاژ در درمان بد عملکردی زیر سیستم‌های گفتار شامل تنفس، آواسازی، تشدید و تولید	۳۱
سیستم‌های ارتباطی مکمل و جایگزین	۳۱
محور ۳: مداخله‌ی زودرس مهارت‌های حرکتی دهانی	۳۲
مداخلات حرکتی دهانی برای تغییرات تون عضلانی	۳۳
ابزارهای کاربردی در تمرینات حرکتی - دهانی، پروتزهای کمک کننده‌ی گفتار	۳۴
ابزار عملکردی دهانی آیوا	۳۵
ابزار ایجاد فشار جریان هوای مثبت و مداوم	۳۵
بایت بلوک	۳۶
درجه بندی نی/ شیپور	۳۷
بالا برنده‌ی کامی	۳۹
زاویه سنج لبی و نوار اندازه گیری قابل انعطاف	۳۹
کاربرد ابزارها در درمان انواع گفتار فلجی	۳۹
محور ۴: درمان عملکردی عضلات گفتاری به منظور بهبود کارائی ساز و کار دهانی و تسهیل	
عصبی عضلانی حس عمقی	۴۱
محور ۵: تسهیل عصبی عضلانی حس عمقی	۴۳
دوزاژ درمان مبتنی بر تسهیل عصبی عضلانی حس عمقی	۴۳
اصول اجرایی	۴۳
اثربخشی مداخله	۴۳
درمان‌هایی برای افزایش توانایی گفتار از طریق افزایش حمایت فیزیولوژیک	۴۴
درمان ویژه صدا به صورت فشرده	۴۵
مکان یابی آوایی و الکترومیوگرافی سطحی	۴۵
پیوست‌ها	۵۱
پیوست ۱: پروتکل حرکتی - دهانی رابینز - کلی	۵۱
پیوست ۲: روند تصمیم گیری برای انتخاب سیستم ارتباطی مکمل یا جایگزین	۵۵
الگوریتم ارزیابی و درمان گفتار فلجی	۵۹
واژه نامه	۶۱
واژه یاب	۶۳
منابع	۶۵

پیش‌گفتار

اختلال ارتباط، زبان و گفتار در دوران اولیه رشد، پیامدهای منفی زیادی در زندگی فرد به بار خواهد آورد. ماه‌های اول زندگی کودک، دوران بحرانی زبان‌آموزی به حساب می‌آید که در هیچ زمان دیگری، کسب زبان به آن سرعت میسر نمی‌باشد. به تدریج با عبور از این دوره‌ی حساس تکامل گفتار و زبان، از تأثیر مثبت تحریکات محیطی بر رشد و تکامل گفتار و زبان کاسته می‌شود. امروزه یکی از چالش‌های مهم بهداشتی پیش روی جوامع، ارتقاء سلامت کودکان دارای اختلالات گفتار و زبان در دنیایی است که موفقیت‌های فردی و اجتماعی در آن عمدتاً بر پایه مهارت‌های ارتباطی قرار دارد.

شناسایی زود هنگام کودکان در معرض خطر اختلالات تکاملی گفتار و زبان و یا کودکانی که در مراحل ابتدایی تأخیر تکاملی خود قرار دارند، و فراهم نمودن خدمات مداخله به هنگام و پیشگیری ثانویه از معلولیت‌های ناشی از این اختلالات و محدود کردن پیامدهای منفی ناشی از آنها، امری بسیار مهم و ضروری می‌باشد.

علی‌رغم اهمیت تشخیص و مداخله‌ی به موقع برای اختلالات زبانی - کلامی کودکان، متأسفانه این اختلالات در بسیاری از نقاط دنیا و به ویژه در کشور ما ایران، غالباً در سنین حساس و اولیه‌ی زبان‌آموزی، تشخیص داده نشده یا برای درمان و توانبخشی ارجاع به موقع داده نمی‌شوند. از سوی دیگر به نظر می‌رسد که بسیاری از متخصصان مربوطه نیز به اندازه‌ی کافی با تکنیک‌ها و روش‌های مداخله زودرس (زیر ۲ سال) برای اختلالات گفتار و زبان آشنایی ندارند و لذا خدمات مناسب و مؤثر به مراجعان ارائه داده نمی‌شود.

مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال با همکاری گروه آموزشی گفتاردرمانی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، در پاسخ به سفارش و با حمایت مالی دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با هدف فائق آمدن بر بخشی از کاستی‌هایی که در حال حاضر موجب تأخیر در ارائه مداخلات به هنگام، مناسب و مؤثر به کودکان نیازمند مداخلات گفتار و زبان می‌شود؛ یعنی فقدان دستورالعمل‌های علمی، مدون و مبتنی بر شواهد و تجربیات متخصصان ذیربط برای

تشخیص و مداخله‌ی زودرس در اختلالات گفتار و زبان کودکان، در سال‌های ۹۲ تا ۹۴ مبادرت به اجرای طرحی با هدف تدوین دستورالعمل‌ها (پروتکل‌ها)ی مدون مداخلات زودرس برای اختلالات تکامل گفتار و زبان کودکان به تفکیک ۷ دسته اختلال مرتبط (اختلالات پیش زبانی، اختلالات زبانی، اختلال صدا، آسیب شنوایی، اختلال بلع، ناروانی گفتار و گفتارفلجی) در کودکان ایرانی، نمود. کتاب حاضر، حاصل این تلاش دو ساله است که در درجه‌ی اول بر اساس منابع علمی روز دنیا و در درجه‌ی دوم بر اساس تجربه و اجماع متخصصان ذیربط در مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال و گروه آموزشی گفتاردرمانی تدوین شده است. امید است با قرار دادن این کتاب (حاوی پروتکل‌های تشخیص و مداخله‌ی زودرس) در اختیار دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته‌ی گفتاردرمانی، به خصوص آن دسته افرادی که در اقصی نقاط کشور با نظام تشخیص و مداخلات زودرس تکاملی معاونت محترم سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی همکاری دارند، گامی هرچند کوچک در راستای ارتقاء سلامت کودکان این مرز و بوم برداشته باشیم.

دکتر روشنک وامقی

مجری طرح و رئیس مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال

شماره: ۳۰۰/۱۷۸۲۱

تاریخ: ۱۳۹۴/۱۰/۲۹

پیوست: ندارد

بدینوسیله گواهی می‌شود:

محصول و نتیجه طرح تحقیقاتی تحت عنوان "تهیه و تدوین پروتکل مداخلات زودرس برای اختلالات تکامل گفتار و زبان در کودکان"، که به سفارش دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس این معاونت توسط مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال و گروه گفتاردرمانی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی در سال ۱۳۹۴ به مجری گری سرکار خانمها دکتر روشنگر وامقی و دکتر فیروزه ساجدی و با همکاری جمعی از اعضای هیات علمی آن دانشگاه برای اولین بار در سطح کشور به انجام رسیده است، در برنامه‌های سلامت کودکان این معاونت به عنوان یک منبع و دستورالعمل علمی برای تدوین مداخلات به هنگام در کودکان خردسال دارای تأخیر تکامل گفتار و زبانی که در نظام سلامت غربال می‌شوند، مورد استفاده قرار گرفته است.

با توجه به خلاء جدی و نیاز مبرم در این زمینه در کشور، و کاربرد و بهره‌برداری که از پروتکل به دست آمده در ارتقای برنامه‌ریزی‌های سلامت محور می‌توان آن را به عنوان «طراحی روش‌ها و خدمات جدید در جهت حل مشکلات و معضلات سلامتی در کشور» که موجب «تغییر در ارائه خدمات بهداشتی - درمانی و ارتقاء سلامت جامعه» خواهد شد، قلمداد نمود.

مراتب جهت اختصاص امتیاز لازم برای ارتقاء علمی نامبردگان در بالا و همکاران (به اسامی سرکار خانمها دکتر فریبا یادگاری، سهیلا شهبهانی، نیکتا حاتمی‌زاده، طلیعه ظریفیان، نیره مهدی‌پور، عطیه اشتری، شوریده سرشت، نادیا آذری، فرین سلیمانی، طاهره سیما شیرازی، مامک جولایی، گیتا موللی، آرزو آقاجانی، فرحناز ابراهیمی، مرجان شهریاری، مینا فتوحی، و جناب آقایان دکتر مرتضی فرازی، اکبر دارویی، سعید ملایری و علی قربانی) مطابق بند ۷ یا ۸ ماده ۳ آیین‌نامه ارتقاء اعضاء هیأت علمی، و نیز اختصاص امتیاز ارزشیابی از بند «طرح‌های مداخله‌ای» به مرکز تحقیقات توانبخشی اعصاب اطفال دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی که متولی اصلی اجرای این طرح بوده است، مورد تأیید این معاونت قرار دارد.

گروه هدف: کودکان گفتارفلج دوران رشد و تکامل (گفتارفلجی کودکی)

تعاریف

گفتارفلجی^۱ یک اصطلاح جامع برای مجموعه‌ای از اختلالات عصبی عضلانی اندام‌های گفتاری است که با علایم ضعف، سفتی، ناهماهنگی، حرکات غیر ارادی و تون عضلانی شدید، خفیف یا متغیر در اندام‌های گفتاری دیده می‌شود. این اختلال می‌تواند کودکان و بزرگسالان را درگیر کرده و به دو صورت رشد و تکاملی یا اکتسابی ظاهر می‌شود. بروز ناهنجاری در قدرت، سرعت، دامنه‌ی حرکت، ثبات و تون عضلات آسیب‌های فیزیولوژیکی در پی دارد که بر همه‌ی سیستم‌هایی که در تولید گفتار شرکت دارند (از جمله تنفس، آواسازی، تشدید، تولید و نوای گفتار) به درجات متنوع اثر گذاشته و بسته به شدت آسیب، وضوح گفتار را متأثر سازد. گفتارفلجی می‌تواند با سایر اختلالات گفتار و زبان مانند آفازی^۲، آپراکسی^۳ و دیسفاژی^۴ همراه باشد (Duffy, 2013). در این بسته تنها به گفتارفلجی دوران رشد و تکامل^۵ پرداخته شده است.

گفتارفلجی دوران رشد و تکامل: اختلال عصبی حرکتی گفتاری ناشی از آسیب به سیستم مغزی نابالغ است که با ضعف، فلجی یا عدم هماهنگی عضلات گفتاری مشخص می‌شود. در گفتارفلجی دوران رشد و تکامل اختلال در ارسال، انتقال یا دریافت سیگنال‌های

1. dysarthria

2. aphasia

3. apraxia

4. dysphasia

5. Developmental dysarthria